

Національний університет
водного господарства
та природокористування

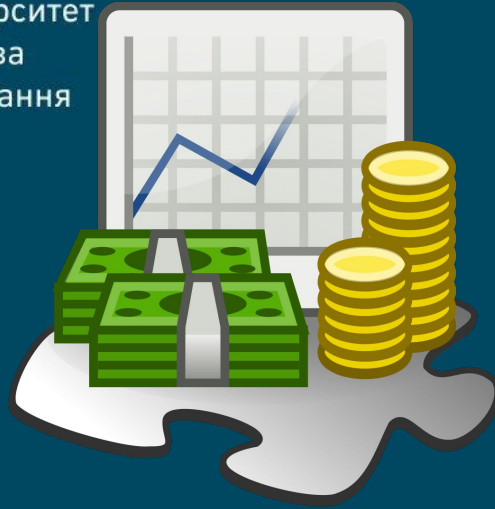
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
Кафедра обліку і аудиту

МЕТОД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ. БАЛАНС ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕТОДУ

Лектор:
д.е.н., проф. Павелко О.В.

Рівне-2021

ЗМІСТ

1. Метод бухгалтерського обліку, баланс та інші його елементи.
2. Типи господарських операцій та їх вплив на баланс
3. Рахунки бухгалтерського обліку та подвійний запис
4. Оборотно-сальдова відомість.
5. План рахунків

Національний університет
водного господарства
та природокористування

1. Метод бухгалтерського обліку, баланс та інші його елементи.

Методом бухгалтерського обліку в практичному аспекті є використання сукупності специфічних прийомів (способів, елементів) щодо послідовності процедур виявлення, виміру, реєстрації, нагромадження, узагальнення, зберігання і передачі інформації про діяльність підприємства.

Основу методу бухгалтерського обліку становлять його елементи, тобто складові самого предмета бухгалтерського обліку.

До елементів методу бухгалтерського обліку належать

документування та інвентаризація

оцінка й калькулювання

рахунки та подвійний запис

Бухгалтерський
баланс та звітність

Документування — спосіб первинного спостереження і відображення господарських операцій у первинних бухгалтерських документах (рахунках, накладних, чеках, ордерах тощо).

Це початок і основа облікового процесу, без якого бухгалтерський облік неможливий. Кожна господарська операція фіксується за допомогою документа, заповненого з дотриманням певних вимог, що надають йому юридичної сили.

ПОЛОЖЕННЯ про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку 24.05.1995 № 88

(зі змінами)

- встановлює порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинних документів, облікових реєстрів, бухгалтерської та іншої звітності,

- **Первинні документи** - це документи, створені у письмовій або електронній формі, які містять відомості про господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення.
- **Приклади:** накладні, рахунки, податкові накладні, прибуткові та видаткові касові ордери,
- акти на списання, акти виконаних робіт (наданих послуг), товаро-транспортні накладні тощо.

Первинні документи повинні мати такі обов'язкові реквізити:

- найменування підприємства, установи, від імені яких складений документ,
- назва документа (форми),
- дата складання,
- зміст та обсяг господарської операції,
- одиниця виміру господарської операції (у натуральному та/або вартісному виразі),
- посади і прізвища осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення,
- особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

Помилки в первинних документах, облікових регістрах і звітності, що створені ручним способом, виправляються способами:

- *«червоного сторно»*,
- *додаткових бухгалтерських проведень*,
- *коректурним способом*, відповідно до якого неправильний текст або цифри закреслюються і над закресленим надписується правильний текст або цифри. Закреслення здійснюється однією рисою так, щоб можна було прочитати виправлене.

- **Інвентаризація** — метод підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку.
- Проводиться шляхом описування, підрахунку, виміру, зважування й оцінки всіх залишків засобів і коштів у натурі, виявлення фактичної наявності й стану залишків майна підприємства і зіставлення їх з даними бухгалтерського обліку. Це метод контролю наявності та руху майна, заборгованості, роботи матеріально відповідальних осіб.
- **Інвентаризація** – це перевірка фактичної наявності і стану господарських ресурсів підприємства на певну дату шляхом вимірювання, зважування, перелічування, спостереження тощо з наступним зіставленням одержаних даних із даними бухгалтерського обліку.

- Інвентаризація дає можливість встановити розбіжності між фактичною наявністю цінностей та даними обліку, тобто нестачі або надлишки, встановити їх причини та виявити винних у цьому осіб.
- Порядок проведення інвентаризації на підприємстві регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» (статтею 10 «Інвентаризація активів і зобов'язань»), ПОЛОЖЕННЯм про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 № 879, та Порядком надання фінансової звітності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 р. № 419 (п.12).

Проведення інвентаризації є обов'язковим:

- перед складанням річної фінансової звітності;
- у разі передачі майна державного підприємства або бюджетної установи в оренду;
- у разі зміни матеріально відповідальних осіб;
- у разі встановлення фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів) в обсязі, визначеному керівником підприємства;
- за судовим рішенням або на підставі належним чином оформленого документа органу, який відповідно до закону має право вимагати проведення такої інвентаризації;
- у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха (на день після закінчення явищ) в обсязі, визначеному керівником підприємства;
- у разі переходу на складання фінансової звітності за міжнародними стандартами (на дату такого переходу) тощо.

Для проведення інвентаризації на підприємстві розпорядчим документом керівника підприємства створюється **інвентаризаційна комісія** з представників апарату управління підприємства, бухгалтерської служби (представників аудиторської фірми, централізованої бухгалтерії, суб'єкта підприємницької діяльності - фізичної особи, яка здійснює ведення бухгалтерського обліку на підприємстві на договірних засадах) та досвідчених працівників підприємства, які знають об'єкт інвентаризації, ціни та первинний облік (інженери, технологи, механіки, виконавці робіт, товаровознавці, економісти, бухгалтери). Інвентаризаційну комісію очолює керівник підприємства (його заступник) або керівник структурного підрозділу підприємства, уповноважений керівником підприємства

Інвентаризаційні описи застосовуються для фіксування наявності, стану та оцінки активів підприємства та тих активів, які належать іншим підприємствам і обліковуються поза балансом.

В акті інвентаризації фіксуються наявність готівки, грошових документів, бланки документів суворої звітності, фінансових інвестицій, а також повнота відображення грошових коштів на рахунках у банку (реєстраційних рахунках), дебіторської та кредиторської заборгованостей, зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат і доходів майбутніх періодів, забезпечень (резервів), які створюються відповідно до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку у державному секторі, міжнародних стандартів та інших актів законодавства. Інвентаризаційні описи, акти інвентаризації, звіряльні відомості оформлюються відповідно до вимог, установлених Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 року № 88.

- **Оцінка** — спосіб грошового вимірювання об'єктів бухгалтерського обліку.
- За допомогою оцінки натуральні й трудові вимірники (характеристики) господарських засобів перераховують у вартісні. У бухгалтерському обліку оцінка об'єктів обліку ґрунтується переважно на показнику фактичних витрат на їх створення чи придбання (історичної собівартості).
- Майно та господарські операції оцінюють у національній валюті України шляхом підсумовування проведених витрат.

- **Калькулювання** — це метод обчислення собівартості виготовлення продукції або виконаних робіт, наданих послуг.
- Суть методу полягає в тому, що обґрунтовують, визначають і розподіляють витрати, які належать до того чи іншого об'єкта калькулювання (виробу, процесу, замовлення тощо).

- **Бухгалтерський баланс** — показує склад майна суб'єкта діяльності за видами (складом і використанням) і джерелами утворення на певну дату в узагальненому вартісному вимірнику. Містить дані для аналізу фінансового стану його активів та ліквідності підприємства. Бухгалтерський баланс показує залишки на рахунках, які характеризують, з одного боку, майно суб'єкта господарювання, а з другого — його власний і залучений капітал. Бухгалтерський баланс є однією з основних форм бухгалтерської звітності.
- Бухгалтерський баланс — це метод групування й відображення в грошовій оцінці активів, зобов'язань і капіталу на відповідну дату (як правило, на перше число кожного місяця). Баланс будується у формі таблиці і складається з двох частин — **активу і пасиву**. В активі наводиться склад і розміщення майна — необоротних активів, оборотних активів, витрат майбутніх періодів; у пасиві — склад і розміщення власного капіталу, забезпечення наступних витрат і платежів, довгострокових та поточних зобов'язань, доходів майбутніх періодів.

- У бухгалтерському балансі всі господарські засоби підприємства та джерела їх формування об'єднані в економічно однорідні групи, які називають *СТАТТЯМИ БАЛАНСУ*. Статті балансу мають загальну назву, окремий код, їх записують окремими сумами. Статті бухгалтерського балансу поділяють на активні (ті, що розміщені в активі балансу) і пасивні (ті, що розміщені у пасиві балансу).

Головне балансове рівняння має вигляд:

Активи = Капітал + Зобов'язання, або Актив = Пасив.

- Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань і власного капіталу. Підсумок балансу, який однаковий в активі та пасиві, називається **валютою балансу**.

- **Бухгалтерська звітність** — метод підсумкового узагальнення й одержання підсумкових показників за звітний період.
- Це впорядкована система взаємопов'язаних економічних показників господарської діяльності підприємства за звітний період. Звітність складається за певними правилами і стандартами на підставі даних рахунків бухгалтерського обліку з певною системою їх групування.

- ***Бухгалтерські рахунки*** — спосіб поточного групування у встановленому порядку. Рахунок — це локальна інформаційна система для групування економічно однорідних об'єктів обліку. Рахунок відображає стан та рух засобів, їх джерел і господарських процесів.
- ***Подвійний запис*** — метод відображення господарської операції на рахунках; техніка бухгалтерського обліку. Подвійний запис є продуктом кругообігу господарських засобів, відображає подвійність господарських процесів. Суть його полягає у подвійному відображенні в бухгалтерському обліку кожної господарської операції: за дебетом одного і кредитом іншого рахунка однієї і тієї ж суми. Подвійний запис не тільки важливий технічний, а й контрольний прийом.

2. Типи господарських операцій та їх вплив на баланс

- У процесі діяльності підприємства постійно відбуваються господарські операції, безперервний рух засобів, зміна їхнього складу, розміщення та зміни в джерелах їх формування.
- *Це призводить до зміни окремих статей балансу в активі й пасиві. У деяких випадках ці зміни зумовлюють появу нових статей балансу або зникнення інших.*

Існує 4 типи господарських операцій за їх впливом на баланс.

Перший тип операцій. Спричиняє зміни тільки в активі балансу: одна стаття активу збільшується, а друга зменшується на однакову суму. Загальний підсумок балансу не змінюється.

Для вивчення характеру цих змін, розуміння їхнього змісту складемо баланс з невеликою кількістю статей і розглянемо кілька господарських операцій.

Баланс підприємства станом на 01.01.200_р.

Актив	Сума, грн (початковий баланс)	Пасив	Сума, грн
Основні засоби (залишкова вартість)	50 000	Статутний капітал	66 200
Матеріали	3 000	Нерозподілений прибуток	11 000
Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги	80 000	Кредиторська заборгованість за товари, роботи послуги	70 000
Рахунки в банках	19 000	Кредиторська заборгованість з оплати праці	5 000
Каса	200		
Баланс	152 200	Баланс	152 200

Операція 1. Отримано в касу підприємства з його поточного рахунка готівку для оплати відрядження працівнику в сумі 1 000 грн.

Внаслідок цієї операції залишок грошових коштів у касі збільшиться на 1 000 грн і сума за статтею «Готівка» становитиме 1200 грн (1000 + 200). Водночас на поточному рахунку в банку кошти на 1 000 грн зменшаться і за статтею "Рахунки в банках" залишок становитиме 18 000 грн (19000-1000).

Відобразимо цю операцію на нашому початковому балансі, який після першої операції матиме такий вигляд:

Баланс (після першої операції)

Актив	Сума, грн	Пасив	Сума, грн
Основні засоби (залишкова вартість)	50 000	Статутний капітал	66 200
Матеріали	3 000	Нерозподілений прибуток	11 000
Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги	80 000	Кредиторська заборгованість за товари, роботи послуги	70 000
Рахунки в банках	18 000 (-1000)	Кредиторська заборгованість з оплати праці	5 000
Каса	1200 (+1000)		
Баланс	152 200 (без змін)	Баланс	152 200 (без змін)

Як бачимо, зміни відбулися тільки в активі балансу, тобто відбулося переміщення коштів, а загальна сума їх не змінилася, відповідно, і підсумок балансу залишився тим самим.

Рівність підсумків активу і пасиву балансу не порушилася.

Схематично цей тип змін у балансі можна зобразити так:

$$A+, A-,$$

Баланс початковий = Баланс кінцевий

Приклади операцій: видача готівки з каси підзвітним особам, надходження заборгованості від дебіторів у касу чи на рахунки в банку, оприбуткування готової продукції з виробництва, відпуск сировини і матеріалів у виробництво та ін.

Другий тип операцій, який спричиняє зміни тільки в пасиві балансу: одна стаття пасиву збільшується, а друга зменшується на однакову суму. Загальний підсумок балансу не змінюється.

П+, П-,

Баланс поч. = Баланс кінцевий

До операцій такого типу належать: утримання податків та інших платежів із заробітної плати працівників, що підлягає перерахуванню до бюджету, оплата заборгованості постачальникам за рахунок отриманих кредитів банків, формування резервного капіталу за рахунок прибутку, операції з переоформлення кредиторської заборгованості у боргові зобов'язання (векселі) та ін.

Операція 2. За рішенням зборів засновників підприємства частину прибутку в сумі 3 000 грн розподілено на збільшення статутного капіталу. Внаслідок цієї операції відбулися зміни в джерелах засобів: сума нерозподіленого прибутку зменшилася на 3 000 грн, а статутний капітал при цьому збільшився на цю суму і становив 69 200 грн ($66200 + 3\ 000$). Отже, друга операція внесла зміни тільки у статті пасиву балансу: вона зумовила перегрупування в джерелах засобів, що не позначилося на загальному підсумку балансу. Рівність підсумків активу і пасиву балансу також не порушилася.

Баланс (після другої операції)

Актив	Сума, грн	Пасив	Сума, грн
Основні засоби (залишкова вартість)	50 000	Статутний капітал (+3000)	69 200
Матеріали	3 000	Нерозподілений прибуток (-3000)	8 000
Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги	80 000	Кредиторська заборгованість за товари, роботи послуги	70 000
Рахунки в банках	18 000	Кредиторська заборгованість з оплати праці	5 000
Готівка	1200		

- Третій тип операцій спричиняє зміни в активі й пасиві балансу на одну й ту саму суму в сторону збільшення. Це, як правило, операції пов'язані з додатковим залученням господарських засобів (майна, запасів, коштів) в оборот підприємства.
- Схематично цей тип змін у балансі можна зобразити так:
A+, П+, Баланс поч. = Баланс кінцевий
- До операцій такого типу можна віднести: отримання і зарахування кредиту наданого банком, нарахування заробітної плати працівникам з одночасним віднесенням її на витрати виробництва, розрахунки за авансами одержаними, векселями виданими та ін.

Операція 3. Від постачальників надійшли й були оприбутковані товари на суму 70 000 грн. Внаслідок третьої операції відбулося збільшення запасів товарів на складі підприємства на 7 000 грн. Відповідно тепер у балансі з'явилась нова стаття "Товари", у якій залишок на кінець місяця становитиме 7 000 грн.

Одночасно відбулося збільшення заборгованості постачальникам за одержані товари на цю ж суму. Залишок за статтею "Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги" зростає до 77 000 грн (70 000 + 7 000).

Як бачимо, ця операція відрізняється від попередньої: водночас викликає зміни в активі й пасиві балансу. Оскільки зміни в статтях активу і пасиву відбулися на одну й ту саму суму в сторону збільшення, то загальний підсумок балансу також збільшився до 159 200 (152200+7000), але рівність не порушилася.

Після третьої операції баланс матиме такий вигляд:

Баланс (після третьої операції)

Актив	Сума, грн	Пасив	Сума, грн
Основні засоби (залишкова вартість)	50 000	Статутний капітал	69 200
Матеріали	3 000	Нерозподілений прибуток	8 000
Товари (+7000)	7000		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги	80 000	Кредиторська заборгованість за товари, роботи послуги (+7000)	77 000
Рахунки в банках	18 000	Кредиторська заборгованість з оплати праці	5 000
Готівка	1200		
Баланс (+7000)	159 200	Баланс (+7000)	159 200

Четвертий тип операцій на балансі спричиняє зміни в активі й пасиві балансу на одну й ту саму суму в сторону зменшення. Це, як правило, операції, пов'язані з вибуттям активів підприємства з господарського обороту. Схематично цей тип змін у балансі можна зобразити так:

$$\underline{\underline{A-, П-,}} \\ \underline{\underline{\text{Баланс поч.} = \text{Баланс кінцевий}}}$$

До операцій такого типу належать: виплата заробітної плати, дивідендів працівникам, погашення кредиторської заборгованості за одержані товари і матеріали, перерахування до бюджету податків і платежів та ін.

Операція 4. Перераховано підприємством з поточного рахунка в банку заборгованість постачальникам за товари на суму 7000 грн.

Ця операція викликала зменшення грошових коштів на поточному рахунку в банку на суму 7 000 грн, залишок на якому тепер становить 11 000 грн (18 000 - 7 000), і одночасно зменшення заборгованості перед постачальником на цю ж суму (77000-7000).

Четверта операція, як і попередня, вносить зміни одночасно у дві статті балансу — активну і пасивну. Оскільки актив і пасив зменшуються на одну й ту саму суму (7 000) рівність підсумків зберігається, а загальний підсумок балансу зменшиться і становитиме 152 200 грн (159200-7000).

Після четвертої операції баланс матиме такий вигляд:

Баланс (після четвертої операції)

Актив	Сума, грн	Пасив	Сума, грн
Основні засоби (залишкова вартість)	50 000	Статутний капітал	69 200
Матеріали	3 000	Нерозподілений прибуток	8 000
Товари	7000		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги	80 000	Кредиторська заборгованість за товари, роботи послуги (-7000)	70 000
Рахунки в банках (-7000)	11 000	Кредиторська заборгованість з оплати праці	5 000
Готівка	1200		
Баланс (-7000)	152 200	Баланс (-7000)	152 200

Висновки

Кожна господарська операція зачіпає не менше ніж дві статті балансу, при цьому зберігається збалансованість активу і пасиву. Усі можливі господарські операції за характером змін, які вони викликають у балансі, зводяться до чотирьох типів операцій. Підсумок активу і пасиву балансу змінюється тільки тоді, коли господарська операція стосується одночасно активу і пасиву. Рівність підсумків активу і пасиву балансу зберігається після будь-якої операції.

3. Рахунки бухгалтерського обліку та подвійний запис

У бухгалтерському балансі недоцільно

відображати всі господарські операції, для цього застосовуються рахунки бухгалтерського обліку.

- **Рахунки бухгалтерського обліку** – це спосіб групування господарських операцій за економічно однорідними ознаками з метою систематичного контролю за наявністю і змінами засобів та їх джерел в процесі господарської діяльності.
- За своєю формою бухгалтерський рахунок – це таблиця, ліва сторона якої має назву «дебет» – на якій відображаються господарські операції, а права – «кредит».

Кожній групі активів, джерел їх формування та господарських процесів відкривають рахунок. Так, для обліку основних засобів відкривається рахунок "Основні засоби", для обліку товарів — "Товари", для обліку процесу виробництва — "Виробництво" тощо.

При цьому сальдо на рахунку записують з тієї сторони рахунка, в якій даний об'єкт відображається в балансі.

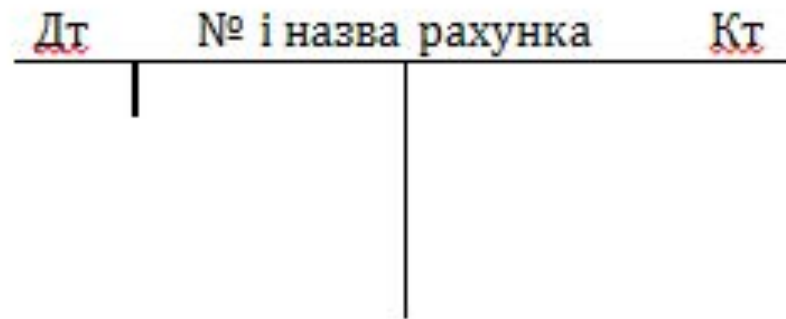

Рис. Схема рахунка бухгалтерського обліку

- **Відкрити рахунок** – означає вписати в нього початковий залишок, який називають «сальдо».
- Після цього на рахунках відображають господарські операції, тобто зміни засобів і їх джерел. При цьому збільшення об'єкта обліку записують на одній стороні рахунка, а зменшення — на протилежній. Маючи інформацію про початкове сальдо об'єкта обліку та зміни протягом звітного періоду, визначають сальдо на кінець звітного періоду. Накопичена інформація про рух об'єкта обліку, відображеного за дебетом і кредитом, називається *ОБОРОТОМ*.
- Підсумки записів за дебетом рахунка називають дебетовим оборотом, підсумки записів за кредитом рахунка — кредитовим оборотом.

- Залежно від обліку активів чи джерел їх утворення бухгалтерські рахунки поділяють на активні та пасивні.
- **АКТИВНІ РАХУНКИ** призначені для обліку наявності та руху активів і відкриваються для статей балансу, які знаходяться в активі бухгалтерського балансу ("Основні засоби", "Товари", "Каса", "Рахунки в банках", "Розрахунки з покупцями та замовниками" тощо).
- **ПАСИВНІ РАХУНКИ** призначені для обліку наявності та зміни джерел утворення і відкриваються для статей балансу, що містяться в пасиві балансу ("Статутний капітал", "Резервний капітал", "Нерозподілені прибутки", "Довгострокові позики", "Розрахунки з постачальниками та підрядниками", "Розрахунки з оплати праці" тощо).
- При відкритті рахунків у них записують початкові сальдо на підставі даних статей балансу. Оскільки господарські засоби розміщені в лівій стороні балансу — активі, то і сальдо в активних рахунках записують зліва в дебеті рахунка. Так як джерела господарських засобів відображають у балансі з правої сторони, то і сальдо в пасивних рахунках записують справа у кредиті рахунка. Отже, активні рахунки завжди мають *дебетове* сальдо, а пасивні рахунки — *кредитове*, що засвідчує тісний взаємозв'язок між балансом і рахунками.

- В активних рахунках, де залишок завжди дебетовий, збільшення коштів відображається за дебетом, а зменшення — за кредитом. У пасивних рахунках, де залишок завжди кредитовий, збільшення джерел відображають за кредитом, а зменшення — за дебетом. Побудову активних і пасивних рахунків зображено на рис.

Будова рахунків

АКТИВНИЙ РАХУНОК		ПАСИВНИЙ РАХУНОК	
<i>Дт</i>	<i>№ і назва рахунку</i>	<i>Дт</i>	<i>№ і назва рахунку</i>
<i>Сальдо поч.</i>			<i>Сальдо поч.</i>
ПОТОЧНІ	ЗМІНИ	ПОТОЧНІ	ЗМІНИ
			
<i>Оборот</i>	<i>Оборот</i>	<i>Оборот</i>	<i>Оборот</i>
<i>Сальдо кін.</i>			<i>Сальдо кін.</i>

Рис. Активні і пасивні рахунки

Для визначення залишку (сальдо) на кінець місяця:

- *на активному рахунку* необхідно: до початкового дебетового залишку (сальдо) додати дебетовий оборот і відняти кредитовий оборот.
- *на пасивному рахунку* необхідно: до початкового кредитового залишку (сальдо) додати кредитовий оборот і відняти дебетовий оборот.

Приклад:

- Залишок по балансу на 01 січня по рахунку «Поточний рахунок» становив **50 000 грн.**
- 1 січня здійснювалися такі господарські операції
- Надійшло на поточний рахунок за реалізацію продукції **150 000 грн.**
- Перераховано з поточного рахунку до державного бюджету **85 000 грн.**
- Відтворимо стан і зміни коштів на поточному рахунку:

Поточний рахунок

Д	К
Початковий залишок: 50 000	
1) 150 000	1) 85 000
Оборот: 150 000	Оборот: 85 000
Кінцевий залишок: 50 000 + 150 000 - 85 000 = 115 000	

- Економічна суть господарської операції полягає в тому, що вона викликає подвійні й рівновеликі зміни засобів та джерел їх формування. Двоїстий характер господарської операції зумовлює необхідність відображення її на рахунках **МЕТОДОМ ПОДВІЙНОГО ЗАПISУ**.

- **ПОДВІЙНИЙ ЗАПIS** — МЕТОД, ЩО ВИПЛИВАЄ З ЕКОНОМІЧНОЇ СУТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ, КОЖНА З ЯКИХ ОБУМОВЛЮЄ ЗМІНИ У ДВОХ ЧАСТИНАХ В АКТИВІ, У ПАСИВІ ЧИ В АКТИВІ Й ПАСИВІ ОДНОЧАСНО. Це ВІДОБРАЖЕННЯ КОЖНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ОПЕРАЦІЇ ДВІЧІ, ЗА ДЕБЕТОМ ОДНОГО І ЗА КРЕДИТОМ ДРУГОГО РАХУНКІВ В ОДНІЙ І ТІЙ ЖЕ СУМІ.

- Взаємозв'язок між рахунками, що виникає шляхом подвійного запису, називається **КОРЕСПОНДЕНЦІЄЮ РАХУНКІВ**, а такі рахунки кореспондуючими. Як синонім кореспонденції рахунків використовують термін **БУХГАЛТЕРСЬКА ПРОВІДКА**.
- **Приклад 1.** У касу підприємства надійшли кошти з банку на суму 10000 грн. На схемі рахунків це матиме вигляд:

<u>Дт</u>	Каса	<u>Кт</u>
Сальдо		
10 000		

<u>Дт</u>	Рахунки в банку	<u>Кт</u>
Сальдо		
	10 000	

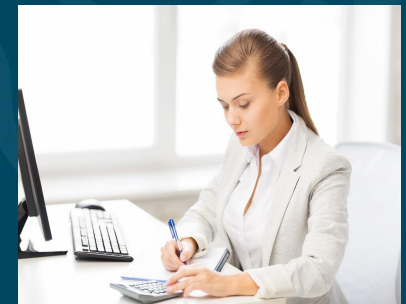

- Схематично це можна записати
 - Дебет «Каса» Кредит «Рахунки в банку» на суму 10 000 грн.
- Залежно від кількості кореспондуючих рахунків розрізняють *ПРОСТІ* й *СКЛАДНІ БУХГАЛТЕРСЬКІ ПРОВОДКИ*.
- **ПРОСТОЮ** називають таку бухгалтерську проводку, за якої один рахунок дебетується, а другий кредитується на одну і ту ж суму, тобто коли кореспондують між собою тільки два рахунки (попередній приклад).
- **СКЛАДНОЮ** називають таку бухгалтерську проводку, за якої один рахунок дебетується, декілька кредитується на загальну суму, або навпаки — один кредитується, а декілька дебетуються на загальну суму.

Значення подвійного запису:

- 1) сприяє здійсненню контролю за рухом господарських засобів та джерел їх утворення, показуючи звідки вони отримані та на які цілі були використані;
- 2) дозволяє перевірити економічний зміст господарських операцій та правомірність їх здійснення, розпочинаючи від окремої операції та закінчуючи відображенням в балансі;
- 3) забезпечує виявлення помилок в облікових записах. Кожна сума відображається по дебету та кредиту різних рахунків, тому оборот по дебету всіх рахунків повинен дорівнювати обороту по кредиту всіх рахунків. Порушення цієї рівності свідчить про допущення помилок в записах, які повинні бути виявлені і виправлені. Залежно від рівня деталізації інформації бухгалтерські рахунки поділяють на синтетичні і аналітичні.

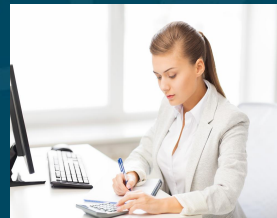
Синтетичні рахунки – рахунки бухгалтерського обліку, на яких реєструють інформацію про господарські засоби та джерела їх утворення узагальнено і у грошовому вимірнику.

Облік, що здійснюється на синтетичних рахунках, називається **синтетичним**.

Приклади синтетичних рахунків: 10 «Основні засоби», 30 «Каса», 40 «Статутний капітал», 92 «Адміністративні витрати» та ін.

Аналітичні рахунки – рахунки бухгалтерського обліку, на яких реєструють інформацію про господарські засоби та джерела їх утворення деталізовано і не тільки у грошових вимірниках, але й у трудових та натуральних.

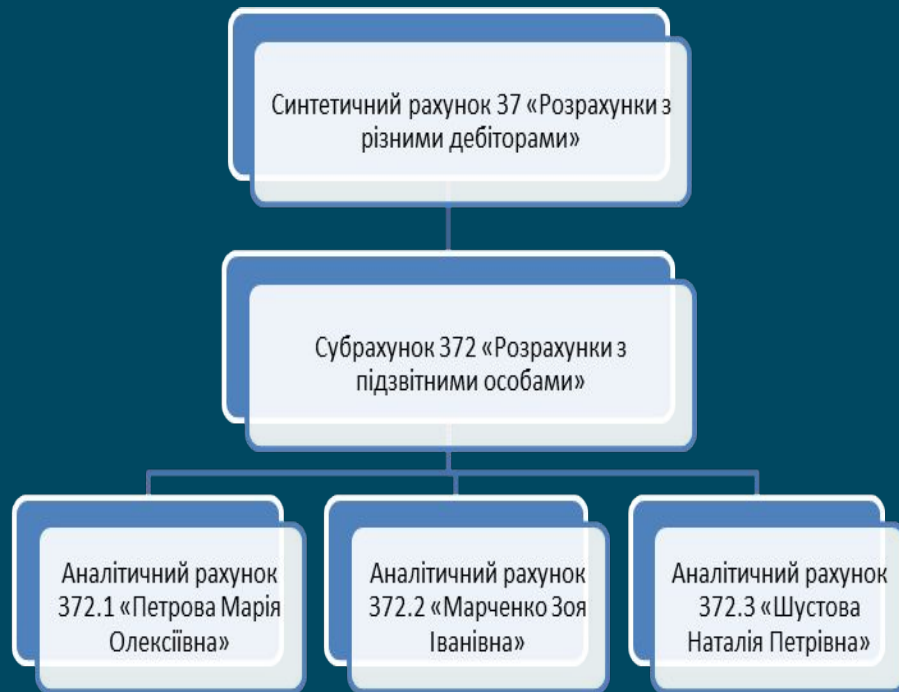
Облік, що здійснюється на аналітичних рахунках, називається **аналітичним**.

Приклади аналітичних рахунків:

- 311.1 «Поточний рахунок в АКБ «Аваль»»,
- 311.2 «Поточний рахунок у ВАТ «Укрексімбанк»» тощо.
- ***ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ СИНТЕТИЧНИМИ Й АНАЛІТИЧНИМИ РАХУНКАМИ*** виявляється у наступному:
На рахунках синтетичного і аналітичного обліку початкові і кінцеві залишки (сальдо) розміщують на одній і тій же стороні рахунка.
- Якщо дебетується чи кредитується синтетичний рахунок, то однаково дебетуються чи кредитуються його аналітичні рахунки.
- Кожну операцію на рахунках синтетичного обліку записують загальною сумою, а на відповідних аналітичних рахунках —

Сума залишків і оборотів за всіма аналітичними рахунками має дорівнювати залишку і оборотам відповідного синтетичного рахунка.

- Для додаткового групування інформації всередині синтетичного рахунка використовують **субрахунки**. Їх називають синтетичними рахунками другого порядку, і вони є проміжною ланкою між синтетичними рахунками (першого порядку) та аналітичними рахунками (третього порядку).

4. Оборотно-сальдова відомість. Оборотні відомості по аналітичних рахунках

- Протягом місяця з журналу реєстрації господарських операцій зроблені кореспонденції рахунків переносять на відкриті на підставі балансу синтетичні та аналітичні рахунки. Наприкінці місяця за кожним синтетичним та аналітичним рахунком вираховують обороти за дебетом і кредитом і виводять кінцеве сальдо (залишок на кінець місяця).

Дані синтетичних і аналітичних рахунків узагальнюють за допомогою оборотних відомостей, які складають окремо за синтетичними й аналітичними рахунками.

Оборотні відомості будують у вигляді таблиці, в якій зазначають назву, початкове сальдо, дебетовий і кредитовий обороти, а також кінцеве сальдо по кожному рахунку за звітний період.

- В кінці оборотної відомості по всіх стовпчиках виводять підсумки, при цьому одержують **три пари рівностей**:
 - 1) початкових сальдо по дебету і кредиту;
 - 2) оборотів по дебету і кредиту;
 - 3) кінцевих сальдо по дебету і кредиту.
- Таким чином, можна перевірити, чи не були допущені помилки в обліку при відображенні господарських операцій. Як правило, **помилки** виникають через неуважність при відображенні на рахунках суми бухгалтерського проведення, при перенесенні початкових і кінцевих сальдо та оборотів із рахунків до оборотної відомості, можливі арифметичні помилки при підсумуванні дебетових, кредитових оборотів та вирахуванні сальдо по рахунках, при підрахунку підсумків у графах оборотної відомості.

Оборотно-сальдова відомість за синтетичними рахунками

Рахунок	Сальдо на початок звітного періоду		Обороти за звітний період		Сальдо на кінець звітного періоду	
	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
Разом	W	W	V	V	П	П

- На підставі даних оборотно-сальдових відомостей за синтетичними рахунками заповнюють головну книгу та форми фінансової звітності, зокрема баланс.
- **За аналітичними рахунками** також складають оборотно-сальдові відомості. Їх форма залежить від вимірника, в якому ведуть аналітичні рахунки, та від того, які об'єкти на них відображають – господарські засоби, джерела їх утворення чи розрахунки.

Стосовно бухгалтерського балансу рахунки поділяють на балансові і позабалансові.

Балансові рахунки – це рахунки, початкові і кінцеві залишки яких використовують для складання бухгалтерського балансу на початок і кінець звітного періоду відповідно.

Позабалансові рахунки – це рахунки, дані яких не знаходять відображення у балансі. Вони призначені для узагальнення інформації про наявність і рух цінностей, що не належать підприємству, але тимчасово перебувають у його користуванні, розпорядженні або на зберіганні, бланків суворого обліку, списаних активів (нестачі цінностей, дебіторська заборгованість) для спостереження за можливістю їх відшкодування винними особами (боржниками), амортизаційних відрахувань.

Приклади позабалансових рахунків: 01, 02, 03, 04, 05 та ін.

На відміну від балансових рахунків, операції на позабалансових рахунках відображають одним записом – по дебету чи кредиту рахунка.

5. План рахунків

План рахунків бухгалтерського обліку – це перелік рахунків для відображення господарських операцій і накопичення бухгалтерської інформації про діяльність підприємства, необхідної користувачам для прийняття рішень.

ПЛАН РАХУНКІВ бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.99 № 291.

У ньому за десятковою системою наведені коди (номери) й найменування синтетичних рахунків (рахунків першого порядку) й субрахунків (рахунків другого порядку).

Першою цифрою коду визначено **клас рахунків**, другою - **номер синтетичного рахунку**, третьою – **номер субрахунку**.

У Плані рахунків відсутні субрахунки. Субрахунки до синтетичних рахунків вводяться підприємствами самостійно, виходячи з потреб управління, контролю, аналізу та звітності.

В Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій субрахунки є.

План рахунків складається з **10-ти класів**, які об'єднують рахунки, виходячи з економічного змісту об'єктів обліку.

План рахунків, розроблений підприємством, виходячи з власних потреб, називають **робочим Планом рахунків**.

План рахунків включає 10 класів

Класи Плану рахунків

Клас 1 «Необоротні активи»

Клас 2 «Запаси»

Клас 3 «Кошти, розрахунки та інші активи»

Клас 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань»

Клас 5 «Довгострокові зобов'язання»

Клас 6 «Поточні зобов'язання»

Клас 7 «Доходи і результати діяльності»

Клас 8 «Витрати за елементами»

Клас 9 «Витрати діяльності»

Клас 0 «Позабалансові рахунки»

Рахунки класів 0 - 7 є обов'язковими для всіх підприємств.

Рахунки класу 9 "Витрати діяльності" ведуться всіма підприємствами, крім суб'єктів малого підприємництва, а також інших організацій, діяльність яких не спрямована на ведення комерційної діяльності, з відкриттям за власним рішенням рахунків класу 8 «Витрати за елементами».

Малі підприємства та інші організації, діяльність яких не спрямована на ведення комерційної діяльності, можуть вести бухгалтерський облік витрат з використанням тільки рахунків класу 8 «Витрати за елементами».

Узгодженість Плану рахунків з фінансовою звітністю

Форма фінансової звітності		План рахунків
БАЛАНС	Розділ 1 активу	Клас 1
	Розділ 2 активу	Клас 2
	Розділи 2 і 3 активу	Клас 3
	Розділи 1 і 2 пасиву	Клас 4
	Розділ 3 пасиву	Клас 5
	Розділ 4 і 5 пасиву	Клас 6
ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ		Клас 7
		Клас 8
		Клас 9
ПРИМІТКИ ДО ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ		Клас 0

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

